

5. Larsson, G. (1991) Land Registration and Cadastral Systems: Tools for land information and management. Longman Scientific and Technical, Essex, England, 175 p.
6. Третяк А.М. Управління земельними ресурсами та реєстрація землі в Україні / А.М. Третяк. – Київ, 1998. – 224 с.
7. Кулинич П.Ф. Правові аспекти становлення державної реєстрації прав на нерухомість в Україні / П.Ф. Кулинич // Юридична газета. – 2006. – № 10.
8. Реєстрація землі та нерухомості: [навч. посіб.] / Р.П. Возняк, Д.І. Гнаткович, А.Я. Сохнич, А.М. Шворак. – Львів, 2001. – 216 с.
9. Гончарук О. Doing Business: видимість чи привід для реальних змін / О. Гончарук // Новое время [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nv.ua/ukr/opinion/goncharuk_o/doing-business-vidimist-chi-privid-dlja-real-nih-zmin-134117.html.
10. Doing Business 2017: Equal Opportunity for All. Ukraine Economy Profile [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/~media/wbg/doingbusiness/documents/profiles/country/ukr.pdf>.

УДК 338

Скаковська С.С., старший викладач
кафедри фінансів і економіки природокористування
*Національний університет водного господарства
та природокористування*

УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ РЕГІОНУ

Скаковська С.С. Управління туристично-рекреаційним потенціалом регіону. У статті досліджено проблеми розвитку рекреації та територіальної організації рекреаційної діяльності. Здійснено оцінку рекреаційної ємності природно-рекреаційного потенціалу України в сучасних умовах. Проаналізовано розвиток туристично-рекреаційної галузі України. Виокремлено головні тенденції та перспективи розвитку цієї галузі. Сформульовано основні принципи управління туристично-рекреаційними процесами.

Ключові слова: природні ресурси, продуктивні сили, рекреація, туристичний бізнес, інфраструктура, рекреанти.

Скаковская С.С. Управление туристско-рекреационным потенциалом региона. В статье исследованы проблемы развития рекреации и территориальной организации рекреационной деятельности. Осуществлена оценка рекреационной емкости природно-рекреационного потенциала Украины в современных условиях. Проанализировано развитие туристско-рекреационной отрасли Украины. Выделены основные тенденции и перспективы развития этой отрасли. Сформулированы основные принципы управления туристско-рекреационными процессами.

Ключевые слова: природные ресурсы, производительные силы, рекреация, туристический бизнес, инфраструктура, рекреанты.

Skakov'ska S.S. Management of tourist and recreational potential region. In the article the problem of territorial organization of recreation and outdoor activities. The estimation of the recreational capacity of natural and recreational potential of Ukraine in modern conditions. The development of tourism and recreation industry in Ukraine. Thesis there is determined the main trends and prospects of the industry. The basic principles of tourism and recreational processes.

Keywords: natural resources, productive forces, recreation, tourism, infrastructure, tourists.

Постановка проблеми. В Україні існують всі передумови для розвитку рекреаційно-туристичної сфери. Зручне географічне розташування, сприятливий клімат, різноманітний рельєф, унікальне поєднання природно-рекреаційних ресурсів, культурно-історичної спадщини, розгалуження санітарно-курортної бази – усі фактори зумовлюють конкурентні переваги ринку рекреаційних послуг України в умовах інтеграційних процесів. Природні ресурси України значні і різноманітні, вони відносно добре вивчені, інтенсивно розробляються і використо-

вуються у господарській діяльності. Цьому сприяє значна територіальна концентрація виробництва й населення, високий рівень розвитку продуктивних сил, вигідне економіко-географічне положення, унікальність природних ресурсів, зокрема мінеральних, земельних, рекреаційних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми розвитку рекреації, територіальної організації рекреаційної діяльності, оцінки рекреаційної ємності природно-рекреаційного потенціалу територій присвячені праці таких провідних вче-

них, як, зокрема, М.І. Долішній, В.К. Євдокименко, В.С. Кравців, В.І. Павлов, Л.С. Гринів, О.Г. Морозов, С.В. Трохимчук, Л.Т. Шевчук, О.І. Шаблій, В.К. Мамутов, Б.І. Адамов, В.Н. Амітан, О.І. Амоша, В.М. Василенко, М.Д. Прокопенко, Н.Й. Коніщева, А.Г. Бобкова, Л.А. Савельєв, М.Г. Чумаченко.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття сутності управління туристично-рекреаційними процесами в регіоні з метою виділення основних передумов розвитку рекреаційного туризму в Україні та дослідження ринку туристичних послуг. Природно-ресурсний потенціал – важливий фактор розміщення продуктивних сил, який включає природні ресурси і природні умови. Відповідно до найбільш поширеного трактування під природними ресурсами розуміють тіла й сили природи, які за певного рівня розвитку продуктивних сил можуть бути використані для задоволення потреб людського суспільства [4].

Виклад основних результатів. Ми пропонуємо для вирішення питань, пов'язаних із ефективним використанням туристично-рекреаційного потенціалу та розвитком туристичної діяльності, використовувати системний підхід, адже він інтегрує інші підходи в єдиний комплексний підхід, за допомогою якого можливо вивчити особливості наявних природних та антропогенних ресурсів певної території, діяльність туристично-рекреаційних підприємств у конкурентному середовищі, рівень розвитку інфраструктури туризму, а також їх взаємодію з іншими системами, такими як політична, правова, економічна й соціальна. Цей підхід, виходячи з контексту дослідження, є найбільш прийнятним. Виходячи з системного підходу, можливо проаналізувати територію регіону, де утворився значний туристично-рекреаційний потенціал; вивчити проблеми та принципи регулювання туристично-рекреаційних процесів у регіоні; обґрунтувати необхідність запровадження нових організаційних форм і методів регулювання туристично-рекреаційної діяльності [3].

Рекреація – розширене відтворення сили людини (фізичних, інтелектуальних та емоційних) або діяльність, спрямована на відновлення продуктивних сил людини.

В Україні значну частину природного потенціалу складають рекреаційні ландшафти (лісові, приморські, гірські), оздоровчі ресурси (мінеральні води та лікувальні грязі), природно-заповідні об'єкти (національні природні та регіональні ландшафтні парки, біосферні заповідники, парки-пам'ятники, об'єкти садово-паркового мистецтва тощо), території історико-культурного призначення (пам'ятники архітектури та містобудування, історично-архітектурні заповідники тощо) [7].

Це унікальні ресурси для перспективного розвитку туризму, зон рекреації і курортів та найбільш збережена частина природного довкілля.

Рекреаційні ресурси – природні й антропогенні геосистеми, тіла та явища природи, які мають комфортні

властивості і споживчу вартість для рекреаційної діяльності і можуть бути використані з метою відпочинку та оздоровлення людей у певний час та за допомогою наявних технологій і матеріальних можливостей.

Природно-рекреаційні ресурси – природні та природно-технічні геосистеми, тіла, явища природи, які мають комфортні властивості для рекреаційної діяльності та можуть бути використані для її організації впродовж певного часу. Напрямок рекреаційної діяльності визначається рекреаційними і соціальними потребами суспільства, загальною культурою населення. Він пов'язаний з обсягом і характером відрізків вільного часу і потребує для реалізації особливих властивостей простору. Рекреаційна діяльність – невід'ємна частина сучасного способу життя. Залучаючи у сферу цієї діяльності природні об'єкти, культурні комплекси, технічні системи та інші складові рекреаційного потенціалу, людина знаходить або формує, а суспільство розвиває особливі територіальні рекреаційні системи.

Рекреаційні ліси становлять близько 10% усіх лісів державного лісового фонду. Фітолікувальні ресурси обмежуються параметрами рекреаційного використання лісів, їхніми водоохоронно-захисними властивостями, цілющим впливом на організм людини і сприятливим санітарно-гігієнічним фоном для лікування, відпочинку, туризму [8].

Найголовнішим у ефективному використанні рекреаційних ресурсів є наявність туристичної інфраструктури. Це готелі, мотелі, будинки відпочинку, пансіонати, санаторії, заклади харчування, транспортні засоби, заклади для розваг, атракціони тощо. Тут доцільно відзначити, що на початок 2009 р. в Україні налічувалося 1 258 підприємств готельного господарства загальною кількістю 100,67 тис. міс. За формою власності вони розподіляються таким чином: 40% перебувають у державній та комунальній власності, 57% – у колективній, 3% – у приватній. Рекреаційні можливості України характеризуються також наявністю 33,04 санаторно-курортних та оздоровчих закладів різної відомчої підпорядкованості та форм власності, зокрема: санаторії – 487, санаторії-профілакторії – 357, бази та інші заклади відпочинку – 2 015, пансіонати відпочинку – 235, будинки відпочинку – 38, пансіонати з лікуванням – 68, інші заклади – 104 [6].

Площа освоєних та потенційних рекреацій територій в Україні (без радіаційно забруднених) становить 12,8% території країни і розподіляється відносно до природних особливостей саме рекреаційних регіонів: Карпатський, Придністровський, Дніпровський, Донецько-Приазовський, Поліський, Причорноморський. Під час визначення цих регіонів враховувалися такі фактори: геополітичне положення (розташування території, наявність трудових ресурсів, транспортних комунікацій, джерел сировини, енергії, історія розвитку території, традиції тощо), наявність рекреаційних ресурсів, стан туристичної інфраструк-

тури, попит на рекреацію та туризм, туристично-рекреаційна політика регіону [5].

Рекреаційно-туристична діяльність – складний і динамічний процес, що має свої характерні особливості порівняно з іншими сферами господарської діяльності. Основою успішного розвитку туристського бізнесу є рекреаційно-туристські ресурси, які є сукупністю об'єктів та явищ природного, природно-антропогенного, соціального походження, що використовуються для туризму, лікування, оздоровлення та впливають на територіальну організацію рекреаційної діяльності, формування рекреаційних районів і центрів, їх спеціалізацію й економічну ефективність.

Основними нормативно-правовими актами, що регулюють розроблення принципів та реалізацію регіональної політики в Україні, сьогодні є перш за все Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 р., стратегії соціально-економічного розвитку областей, міст з особливим статусом, а також Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів України», Закон України «Про транскордонне співробітництво», Указ Президента України «Про Концепцію державної регіональної політики», Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо реалізації цієї Концепції державної регіональної політики» [1].

Україна має розвинуту мережу рекреаційно-туристичних закладів. В Україні нараховується 3 245 санаторіїв, пансіонатів з лікуванням, санаторіїв-профілакторіїв, будинків і пансіонатів відпочинку, баз відпочинку, курортних поліклінік, бальнеологічних курортів та грязелікарень, дитячих оздоровчих таборів та готелів загальною місткістю 482 тис. місць, які перебувають у державній і комунальній, приватній, колективній власності та власності міжнародних організацій і юридичних осіб інших держав [2].

Забезпеченість регіонів України територіальними рекреаційними ресурсами має значну нерівномірність розподілу територіальних рекреаційних ресурсів по регіонах України. Виділяються декілька освоєних рекреаційних регіонів, у яких сконцентрована основна частина зазначених ресурсів. Зокрема, щодо забезпеченості територіальними рекреаційними ресурсами перші позиції посідає Південь України, а саме Херсонська (7,29%) та Миколаївська (6,68%) області. Середні позиції за показником забезпеченості територіальними рекреаційними ресурсами займають західні регіони, такі як Волинська (5,83%), Рівненська (5,799%) області. У вищенаведених регіонах сконцентрована основна частина природних рекреаційних територій, зосереджена більшість курортів, санаторно-курортних та

туристичних установ. Щодо складових забезпеченості територіальними рекреаційними ресурсами, то найвищі показники ресурсної забезпеченості гідроресурсів спостерігаються у Львівській, Волинській, Одеській і Черкаській областях [4].

Щодо складових забезпеченості регіону природними рекреаційними компонентами, то найвищі показники забезпеченості лікувальними мінеральними водами спостерігаються у Закарпатській (9,23%), Львівській (9,01%), Івано-Франківській (6,79%) областях. Перше місце в Україні за кількістю і запасами лікувальних мінеральних вод посідає Закарпатська область. На її території є понад 350 водопунктів мінеральних вод, що складає 39%. Друге місце після Закарпаття за кількістю і запасами лікувальних мінеральних вод посідає Львівська область. Із майже 800 водопунктів мінеральних вод, які розвідані в Карпатському регіоні, понад 200, або 26%, розміщуються на території Львівщини.

Проаналізувавши показники інфраструктурної забезпеченості рекреаційної сфери регіонів, можна стверджувати, що Україна має значний потенціал для того, щоб стати туристичною державою світового рівня. Запорукою ділової активності у рекреаційній сфері, ефективного освоєння та використання наявного рекреаційного потенціалу нашої держави є наявність, розвиток та економічна діяльність мережі підприємств туристично-рекреаційного обслуговування, що складають матеріально-технічну базу та інфраструктуру рекреаційної сфери. Зазначена складова, по-перше, забезпечує життєдіяльність рекреантів (послуги розміщення, харчування, транспорту); по-друге, задовольняє специфічні туристично-рекреаційні потреби (послуги лікування, оздоровлення, екскурсійне, культурне, побутове обслуговування).

Висновки. Отже, реалізація наведених пріоритетів створить необхідні стартові умови для подальшого розвитку рекреаційної індустрії, що дасть змогу «відвернути» тенденцію до зниження попиту на лікувально-оздоровчі і туристські послуги, поступово розширити ринок їх збуту. Паралельно із цими процесами необхідно реалізувати ряд науково організованих засобів з метою забезпечення екологічно-допустимих масштабів, темпів і територіальних пропозицій розвитку рекреаційного комплексу.

Вирішення наявних проблем, названих у статті, та врахування наявних перспектив розвитку рекреаційно-туристичної сфери України стане запорукою модернізації наявного рекреаційного та туристичного потенціалу держави, динамічного розвитку рекреаційно-туристичної сфери, забезпечення її сталої конкурентної спроможності серед стратегічно пріоритетних секторів національної економіки.

Список літератури:

1. Ринкові механізми в сфері природокористування (концепція модернізації) / [В.С. Кравців, Ю.І. Стадницький, П.В. Жук та ін.]; за заг. ред. В.С. Кравців. – Львів: НАН України. Ін-т регіональних досліджень, 2010. – 119 с.
2. Скаковська С.С. Аналіз розвитку природно-рекреаційної сфери в регіонах України / С.С. Скаковська // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: збірник наукових праць. – Вип. ХІХ. – № 3. – К.: СЕУ; Рівне, НУВГП, 2013. – 292 с.
3. Скаковська С.С. Світовий досвід управління рекреаційною сферою / С.С. Скаковська // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: збірник наукових праць. – Вип. ХІХ. – № 3. – Рівне: НУВГП, 2014. – С. 287–294.
4. Скаковська С.С. Система управління рекреаційним потенціалом та проблеми його функціонування / С.С. Скаковська // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: збірник наукових праць. – Вип. ХІХ. – № 4. – Рівне: НУВГП, 2014. – С. 194–201.
5. Іванух І.В. Природно-ресурсний потенціал України і шляхи підвищення його використання / І.В. Іванух, Б.М. Данилишин // Економіка України. – 2008. – № 1. – С. 36–38.
6. Матеш В.А. Україна запрошує на відпочинок / В.А. Матеш // Вісті з України. – 2009. – № 4. – С. 54.
7. Стеченко Д.М. Наукові аспекти економічної діагностики природно-рекреаційного потенціалу регіону / Д.М. Стеченко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 1. – С. 136–139.
8. Уварова Г.М. Рекреаційно-туристичний потенціал України / Г.М. Уварова // Географія та основи економіки в школі. – 2008. – № 2. – С. 29.